

Effekter av vårdhund i rehabilitering

En litteraturstudie

Marit Liss

Camilla Wistemar

Institutionen för samhällsmedicin och rehabilitering

Arbetssterapi

Examensarbete, 15 hp

Ht 2014

Handledare: Annie Hansen Falkdal & Inger Öster

Examinator: Ulla Nygren

Effekter av vårdhund i rehabilitering: En litteraturstudie

UMEÅ UNIVERSITET

Institutionen för samhällsmedicin och rehabilitering

Arbetsterapi

Examensarbete, 15 hp

Marit Liss & Camilla Wistemar

Abstrakt

Bakgrund: Att använda sig av vårdhund blir allt mer vanligt i dagens vård, framförallt vid rehabilitering av patienter. Hundar har fysiologisk och psykologisk effekt på människor och förskrivning av vårdhund är något all legitimerad vårdpersonal kan göra. Trots de positiva effekterna som vårdhunden ger så finns ett visst motstånd att införa hund i vården. **Syfte:** Syftet med denna litteraturstudie var att beskriva upplevelser och effekter hos patienter av att använda vårdhund i sin rehabilitering. **Metod:** En litteraturstudie gjordes utifrån tio vetenskapliga artiklar, med både kvalitativ och kvantitativ metod. **Resultat:** Fyra domäner kunde identifieras: *vårdhundens fysiska hälsoeffekter, vårdhundens effekter på psykisk hälsa och humör, vårdhundens effekter på kommunikation samt upplevelser av vårdhund.* Dessa domäner består av flera kategorier. De flesta artiklar som sammanställdes visade positiva resultat vid användandet av vårdhund medan två studier inte beskrev någon skillnad mellan behandling med vårdhund eller traditionell rehabilitering. Inga studier visade någon negativ effekt eller upplevelse. **Diskussion:** Patienterna fick bland annat förändrat humör, minskad aggression, de blev mer avslappnade och deras kommunikation ökade generellt, vilket är viktiga aspekter vid införandet av vårdhund i rehabilitering som ett arbetsterapeutiskt verktyg. Vårdhunden kunde få patienterna att byta fokus från det negativa till något positivt när de umgicks med vårdhunden. **Slutsats:** Vårdhunden kan underlätta i vården på olika sätt, både för personal och patienter. Detta gör att vårdhunden kan vara värdefull vid rehabilitering av patienter i olika kontexter.

Sökord: Djurassisterad terapi, arbetsterapi, vårdhund, rehabilitering, hälsoeffekter, psykologiska effekter, upplevelser

Bakgrund

Genom hela den mänskliga historien har djur varit viktiga. Förhållandet mellan människa och djur har varit komplicerat, både positivt och negativt. Djuren har bland annat tämjts för att användas till jakt, skydd, som dragdjur och föda, som ett stöd i vår överlevnad, men djuren har också varit ett hot som spridit smitta, sjukdom, rädsla och skada (Fine, 2000; Gammonley & Yates, 1991). Ett djur som har en lång historia tillsammans med människan är hunden. I tidiga bosättningar som är 400 000 år gamla har det återfunnits vargben som tyder på att människan och vår nutida hund redan då påbörjade en relation. Troligen har de haft fördelar av varandra inom jakt och bevakning (Höök, 2010a). Med tiden har relationen växt till att bli mer känslös och för ca 400 år sedan började människan avla fram olika hundraser för att uppfylla människans behov (Gammonley & Yates, 1991; Höök, 2010a).

Personer som har nära kontakt med hundar är friskare än de som lever utan husdjur. När människan klappar, pratar med, smeker och kliar en hund så påverkas kroppen fysiologiskt och olika hormoner frisätts. (Barba, 1995; Beck-Friis, Strang & Beck-Friis, 2007; Kongable, Buckwalter, & Stolley, 1989). Vidare tar de upp att personer som har kontakt med hundar ofta har lägre blodtryck än andra, sänkt puls och lägre andning. Att blodtrycket sänks beror på att kortisol frisätts hos människor medan de umgås med hunden. Kortisolet är ett hormon och behövs för att hålla blodtrycket på en normal nivå (Berry, Borgi, Terranova, Chiarotti, Alleva & Cirulli, 2012). Vidare har djurägare även en större chans att överleva hjärt- och kärlsjukdomar eftersom de har en allmänt bättre psykisk och fysisk hälsa. Att djurägare har en bättre hälsa kan bero på att de ofta är aktiva, exempelvis att de är ute och går regelbundet med hunden. Djurägare känner sig också mindre ensamma då de har ett djur i närheten (O'Haire, 2010; Levine, et.al, 2013). Odendaal (2000) visade i sin studie att resultatet av interventioner med hundar har visat en bättre avkopplande och avstressande effekt jämfört med bokläsning hos patienter som var inlagda på sjukhus, samt trycker på att detta resultat kan användas som argument för införandet av hund i vården.

Det finns ett visst motstånd till att använda vårdhund inom hälso- och sjukvård, dels på grund av allergi inom personalen (Höök, 2010b), dels att det inte passar alla patienter. En del personer kan anse att hunden inte är ren, eller personer som kan ha allergi, fobi för hunden samt kan vara rädda för att bli smittade av zoonoser dvs. sjukdomar som sprider sig från djur till människa

(Khan & Farrag, 2000). Det finns mer än 200 olika zoonoser som kan spridas via djur. Zoonoser som kan spridas från hund till människa sker oftast via kontakt med hunden, luft eller gemensamma utrymmen. Alla vårdinstanser som inför djur/hund terapi bör ha riktlinjer för att förebygga denna spridning. Viktigt är att låta hunden genomgå rutinmässiga kontroller hos veterinären och få den vaccination som behövs (David, 2001; Höök, 2010b). Det krävs också att vårdpersonalen väger för- och nackdelar samt har fokus på att målet med vårdhund är att främja patientens välbefinnande och livskvalité (Khan & Farrag, 2000).

Att använda hunden som ett verktyg inom vården har sin början redan på 1700-talet i England, då användes den inom mentalvården, där även andra djur än hunden användes för patienterna som oftast befann sig i en lantlig miljö (Höök, 2010a; Parenti, Foreman, Meade, & Wirth, 2013). Hund inom vården började dock inte sprida sig på allvar förrän 1969 av Boris Levison, psykoterapeut i USA och han ses som en pionjär från den tiden. Vid patientbesöken där hans hund närvarade upplevde Levison att han fick ett starkare förtroende av patienterna. Levison beskrev hundens effekt som "alliansskapande" (Höök, 2010a; Odendaal, 2000).

Begreppet vårdhund är en arbetande hund, en tjänstehund, som arbetar i samhället inom vård, skola och omsorg (Höök 2010a). Hon menar att vårdhund faller under begreppet social tjänstehund och dessa hundar har kontakt med flera olika personer som genomgår en behandling. Inom begreppet social tjänstehund finns även assistanshund så kallad "rehabhund", vilket Höök (2010a) säger skiljer sig ifrån vårdhundens funktion. En assistanshund används av en specifik person och är tränad utifrån den personens behov (Höök 2010a; Parenti, Foreman, Meade, & Wirth, 2013). En vårdhund genomgår olika tester som utreder huruvida hunden är lämplig för ändamålet och slutligen genomgår hunden ett slutprov. För att bli vårdhund spelar ras och storlek ingen roll men hunden måste vara trygg, social, samarbetsvillig och lyhörd med de människor den möter. Detta testas när hunden är mellan ett till fyra år. De hundar som klarar testerna tränas i att förfina sina förmågor och tillsammans med sin förare utbildas de i metoder som används i behandling. Hunden tränas i att möta människor med bland annat rullstol, rollator och kryckor för att ha en positiv inställning att möta nya människor som även kan ha hjälpmedel. Tillsammans arbetar vårdhundsteamet med vårdpersonalen för att rehabilitera

patienter (Höök, 2010a; Jorgenson, 1997). I Sverige känns vårdhunden igen utifrån en väst eller scarf med texten “vårdhund”(Höök, 2010a).

Behandling med vårdhund är något som all legitimerad personal kan förskriva (Dawn, 2013; Höök, 2010a). Målet vid användandet av vårdhund är att minska ensamheten hos patienterna, förbättra livskvaliteten och öka motivationen till att delta i rehabilitering samt främja tilliten till personalen. Kommunikationen ökar också hos de patienter som deltar i behandling med vårdhund, genom att patienterna kommunicerar mer med personal och andra patienter (Ernst, 2012). I den svenska sjukvården finns vårdhunden främst inom äldre vården, demensvården och vård som involverar personer som har en hjärnskada, dock visar forskning att effekter också finns inom andra områden, till exempel inom skola (Höök, 2010a). Vårdhunden har inte några fördomar, den dömer inte patienten varken utifrån utseende, ålder, kön, funktionshinder, etnicitet eller social bakgrund vilket ytterligare stärker vårdhundens position. Hunden kan vara viktig i det hänseende att den kan öka självförtroende hos patienter och de får känna ett ansvar över hunden under tiden de är tillsammans och tränar (Höök, 2010b; Fine, 2000). Det har visats sig att patienter som har kontakt med vårdhundar har kunnat minska eller helt sluta med sin medicinering vilket har lett till minskade vårdkostnader (Beck-Friis, Strang & Beck-Friis, 2007; Höök, 2010b).

Sveriges vårdhundsskola startade 2008 utifrån de erfarenheter som fanns om utbildning av vårdhund från andra länder (Höök, 2010a). Hon nämner att de som var med och grundade skolan var intresserad vårdpersonal, olika föreningsrepresentanter och forskare med ämnet vårdhund som specialitet. En av dessa var Ingeborg Höök, sjuksköterska som än idag är en av dem som driver vårdhundsskolan. Hon menar att utbildningen är unik i världen då den inte bara riktar sig till vårdhunden och dess förare utan också till hela teamet som berör vårdhunden, till exempel enhetschefer, arbetsterapeuter, läkare, socionomer, pedagoger och lärare, tillsammans kan dessa professioner arbeta inom rehabilitering.

Rehabilitering är en insats som ska skapa förutsättningar för individer att få ett så självständigt liv som möjligt samt utifrån förutsättningar behålla sina förmågor för att kunna delta i samhället på ett önskvärt sätt (Socialstyrelsen, 2007). Detta ska ske genom att anpassa

rehabiliteringen utifrån individens behov och önskningar (Socialstyrelsen, u.å). Vilket gör att allmänna mål inte kan följas utan ska formuleras tillsammans med patienten som ska vara delaktig, i den mån som går, i sin rehabiliteringsplan (Borg, 2006; Eklund, Gunnarsson & Leufstadius, 2010; Holm & Jansson, 2001).

Rehabiliteringens mål är att patientens välmående i form av fysiska, psykiska, intellektuella och sociala funktioner ska vara så tillfredsställda som förutsättningarna gör det möjligt (Gill, Dunning, McKinnon, Cook & Bourke, 2014; Holm & Jansson, 2001). Den subjektiva upplevelsen för livskvalitet hos patienten avgör vilken typ av insats och vilka mål som ska sättas (Fortmeier & Thanning, 1998). Omgivande faktorer och miljöer är aspekter som påverkar på olika sätt, vilket gör att rehabiliteringen måste utgå från individen (Gill, Dunning, McKinnon, Cook & Bourke, 2014; Holm & Jansson, 2001). Enligt FN är tillgången till rehabilitering en mänsklig rättighet när behovet uppstår. Det ska finnas tillgänglig för alla individer oavsett nedsättning och var individen befinner sig geografiskt. Rehabiliteringen ska förbättra eller kompensera funktioner genom att innehålla grundläggande funktionsträning och ska utföras av experter (Handikappförbundet, u.å).

En av de professioner som arbetar med rehabilitering är arbetsterapeuter och principer som arbetsterapeuten ska följa vid rehabilitering är att stödja patientens utveckling, motivera till träning, uppmuntra och underlätta till sociala kontakter samt finna givande aktiviteter (Fortmeier & Thanning, 1998). Vidare menar de att arbetsterapeuten även ska utifrån patientens mål, önskningar och intressen stötta patienten under förändring samt stödjer patientens fysiska och psykiska funktioner och handlingsfärdigheter.

En del i arbetsterapi är aktivitet. Aktivitet betyder att det ska ge människor möjlighet att inta och behålla de roller som finns i personens liv, men även att personen ska kunna erövra den omgivande miljön (Fisher, 1998). Fisher menar att det unika med arbetsterapi är att inte inleder patientrelationen med att bedöma patientens förmågor och kapaciteter, utan utgår från vad patienten själv upplever svårigheter med. Detta perspektiv används för att förstå meningsfullhet, funktion och vilket typ av aktivitet som är viktigt i klientens liv (Hocking, 2001). Målet med bedömningen av patienten är att förstå dennes behov och problem, detta

måste ses utifrån patientens viljekraft, vanebildning, utförandekapacitet och de miljöfaktorer som påverkar patientens situation (Kielhofner, 2008). Vidare menar Kielhofner att om något av detta inte tas i beaktan kommer arbetsterapeuten aldrig förstå patientens situation.

Viktiga principer för arbetsterapeuten är att arbeta klientcentrerat och skapa motivation med klienten i fokus (Fisher, 2009). För att klienten ska kunna delta och vara aktiv utifrån sina mentala, kognitiva och kroppsliga funktionerna bör arbetsterapeuten se till patientens aktivitetsförmåga (Eklund, Gunnarsson & Leufstadius, 2010; Wressle, Eeg-Olofsson, Marcusson & Henriksson, 2002). Arbetsterapeuter arbetar också med förändring och måste då utgå från patientens syn på sin situation och tillsammans samtalar de om för- och nackdelar med olika synsätt samt stödjer patienten i en eventuell förändringsprocess (Finlayson, 2013). Finlayson menar att alla förändringar är en process med en början, mitt och slut samt att målet med önskade förändringar är att höja välbefinnandet och skapar förutsättningar för meningsfulla aktiviteter för patienten.

Under de år yrket arbetsterapi har funnits har det formats, påverkats och utvecklats av attityder till vad som är bäst vård när en människa är sjuk (Eklund, Gunnarsson & Leufstadius, 2010; Erlandsson & Persson, 2014). Något som inverkar på arbetsterapeutens val av åtgärder och redskap för rehabilitering, är bland annat vilka ekonomiska ramar som styr verksamheten (Erlandsson & Persson, 2014). Ett evidensbaserat arbetssätt är i dagsläget viktigt inom arbetsterapi, vilket gör att forskning inom området är av yttersta vikt (Dubouloz, Egan, von Zweck, & Vallerand, 1999; Eklund, Gunnarsson & Leufstadius, 2010; Law & Baum, 1998).

I den arbetsterapeutiska modellen The Person Environment Occupation Model (PEO-modellen) beskrivs sambandet mellan begreppen *aktivitet*, *miljö* och *person*. Sambandet mellan dessa begrepp styr aktivitetsutförandet, ändras någon av de tre aspekterna blir aktivitetsutförandet annorlunda (Law et al., 1996). Begreppet *aktivitet* i modellen innefattar delaktighet, utförande och förmåga. Begreppet *miljö* är den sociala, fysiska, kulturella, ekonomiska och politiska kontexten som omger personen och bidrar till hur motivation, organisation och utförande av en aktivitet kommer att utformas. Begreppet *Person* i modellen påverkas av att kunna röra sig,

använda sina sinnen, kognitiv förmåga samt perceptuell kontroll. Detta påverkar hur individen kommer tolka och utföra aktiviteten (Eklund, Gunnarsson & Leufstadius, 2010).

Målen för arbetsterapi och rehabilitering handlar enligt Fortmeier och Thanning (1998) om att patienten ska kunna påverka sin behandling utifrån behov, intresse och livssituation samt uppnå största möjliga makt över sin egen livssituation. Med detta menar de att arbetsterapeuten arbetar i rehabilitering med att förhindra försämring av patientens funktionsnedsättningar. Utifrån den litteratur som berört vårdhund har det visat att vårdhund kan vara ett medel och en del av rehabiliteringen tillsammans med arbetsterapeuten. För att få en fördjupad kunskap om vårdhundens betydelse för patienter i rehabilitering vill vi med detta arbete göra en litteraturstudier på befintlig forskning inom området.

Syfte

Syftet med denna litteraturstudie var att beskriva upplevelser och effekter hos patienter av att vårdhund används i deras rehabilitering.

Metod

Design

Metoden i denna studie är en beskrivande litteraturstudie som utgått ifrån Forsberg och Wengström (2008). Det är viktigt att beskriva metoden detaljerat så att någon annan ska kunna genomföra studien utifrån likartade förhållanden, utan att behöva ha någon bakgrundkunskap (Backman, 2008). Tillvägagångsättet som har använts under denna process för att söka, granska och analysera relevanta artiklar beskrivs nedan. Litteratursökningen som genomfördes pågick mellan den 17-26 november 2014.

Etiska överväganden

Denna studie är en litteraturöversikt det vill säga, inga människor har valts ut som deltagare. Detta medför att ingen etisk prövning har gjorts enligt lag (SFS 2003:460). Författarna av denna studie har genom textutdrag och referenser strävat efter att säkra forskningens trovärdighet samt utan egna åsikter framföra sanningsenligt resultat (Olsson & Sörensson, 2012). Vetenskapliga artiklar valdes utifrån ett källkritiskt perspektiv, artiklar som är

forskningsmässigt granskade prioriterades. Vid granskning av utvalda vetenskapliga artiklar beaktades även deras etiska överväganden. Forsberg och Wengström (2008) tar upp att vid granskning av artiklar är det viktigt att välja de artiklar som har blivit godkända genom en etisk prövning eller har uppfyllt de etiska krav som finns exempelvis: informationskravet, samtyckeskravet och konfidentialitetskravet.

Litteratursökning

Vid databassökning har olika sökord identifierats för att kunna finna relevanta artiklar till det berörda området. Databasen Svensk MeSH har genererat mest sökord utifrån animal assist therapy, ytterligare några sökord hittades i PubMed. Sökorden som användes var *animal assist therapy, healthcare, dog assisted, pet therapy, dog/dogs* och *rehabilitation*. Sökorden som valdes skulle svara mot syftet. Användningen av dessa sökord har i olika databaser kombinerats med booleiska termerna, AND och OR för att kunna göra relevanta och avgränsade sökningar. Trunkering användes inte vid sökningarna. En fritextsökning gjorde att sökningarna skedde med vissa ordkombinationer i stället för hela meningar. Sökningarna blev då bredare utifrån nyckelorden och ändelser. Olika sökordskombinationer användes i olika databaser beroende på databasens ordlista/nyckelord för att kunna svara mot syftet. Bibliotekarie rådfrågades angående sökord för att få så relevanta träffar som möjligt, i respektive databas. Fritextsökning gjordes i databaserna PubMed, Cinahl, AMED och PsycINFO. Sammanlagd sökhistorik redovisas i Bilaga 1. Även en manuell sökning gjordes, där referenslistan gicks igenom i de artiklar som blivit uteslutna för att inte missa eventuella relevanta artiklar till granskningen. Den manuella sökningen gav inga flera relevanta träffar inom de angivna kriterierna.

Urval

För att artiklarna skulle användas vidare i processen efter sökning skulle titlarna som framkom vara relevanta och svara mot litteraturstudiens syfte. Var titeln relevant granskades abstraktet i artikeln, fanns en vidare koppling lästes hela artikeln. Artiklarna som inkluderades i studien skulle vara relaterade till syftet samt att artiklarna skulle vara granskade, max tio år gamla och skrivna på engelska. Artiklar som exkluderades i denna litteraturstudie var artiklar som handlade om servicehundar, då dessa hundar fyllde en annan funktion för brukaren än vårdhunden. Artiklar om robothund exkluderades också eftersom den inte är en biologiskt

levande hund. Även de artiklar som var litteraturstudier valdes bort då de i sig är en granskning, även dubletter och de som måste köpas valdes bort.

Artiklarna lästes av båda författarna var för sig, detta för att granskningen skulle få högre kvalitet. Därefter diskuterade författarna resultaten för varje studie. När granskningen av studierna genomfördes användes granskningsmallar för kvantitativa och kvalitativa artiklar utformade av Willman, Stoltz och Bahtesevani (2006) (Bilaga 3 & 4). Artiklarna granskades och poängsattes från olika poängvariabler i mallarna, de fick poäng för varje kriterie de uppfyllde i granskningsmallarna. De kriterier som inte kunde inkluderas uteslöts. Den positiva poängen delades med det totala antalet kriterium som uppfylldes i studien, för att få ut procentsatsen. Kvaliteten på dessa artiklar varierade mellan hög, medel och låg. Nivåerna för dessa var, hög >80%, medel 60-79% och låg <59%. Den artikel som fick ett lågt resultat uteslöts. När kvalitetsgranskningen var genomförd så återstod tio artiklar som sammanfördes i en tabell (Bilaga 2). Enligt Forsberg & Wengström (2008) blir resultatet lättare att överblicka om det sammanställs i en tabell.

Analys

I denna studie har både kvalitativa och kvantitativa artiklar använts och kvalitetsgranskats, vilket kallas en realistisk metod. Att använda sig av en realistisk metod är relativt nytt och används vid syntetisering av forskning som involverar olika typerna av studier (Pawson, Greenhalgh, Harvey, & Walshe, 2005). Vidare menar de att tillvägagångssättet används då effekterna eller processerna av olika interventioner vill undersökas. Denna metod kan med fördel användas när litteratur som berör vården undersöks, då interventioner är kunskapsmässigt komplicerade och metodologiskt varierande. Den handlar om att kunna se orsakssamband och förstå vad som fungerar i sociala interventioner. Metoden fokuserar att svara på "kontexten, vad och vem" (Pawson, Greenhalgh, Harvey, & Walshe, 2005).

De utvalda artiklarna analyserades med avseende på likheter och skillnader i resultat enligt Forsberg & Wengström (2008). Resultatet sammanställdes i tabell 1, för att redovisa de domäner och kategorier som framkom. Domäner ska med viss tolkning kunna vara möjliga att identifiera vad de innehåller och utgör en grov struktur av ett specifikt område ur texten.

Kategorier är närbesläktat till sitt innehåll jämfört med andra kategoriers innehåll, det vill säga internt homogena och externt heterogena. Kategoriernas innehåll ska kunna svara på frågan “vad” (Lundman & Hällgren-Graneheim, 2008).

Resultat

Resultatet i denna litteraturstudie svarar mot syftet, att beskriva upplevelser och effekter hos patienter av att vårdhund används i deras rehabilitering. Resultatet är sammanställt utifrån en kvalitativ studie och flera kvantitativa studier. De tio studierna som används i resultatet är utförda i Portugal, Japan, USA, Taiwan, Mexico, Canada och Ungern och hade sammanlagt 199 deltagare. Studierna har bedrivits inom cancervård, palliativ vård, hjärtsjukvård, psykiatri, äldreboenden samt studier med personer som har afasi och autism. Datainsamlingsmetoder som används i de olika studierna är frågeformulär, observationer, fysiologiska mätningar, ansiktsskala och narrativ intervju.

En artikel baserades på både observation och intervju (N=19), vilket utgör den enda studien som beskriver upplevelser av vårdhund och redovisas separat. Resterande resultat beskriver effekter. Resultaten från samtliga studier har sammanställts i domäner med tillhörande kategorier (Tabell 1).

Tabell 1. Resultatets huvudområden med tillhörande kategorier.

Domän	Kategori
Vårdhundens fysiska hälsoeffekter	Hälsa Fysisk aktivitet Hormoner
Vårdhundens effekter på psykisk hälsa och humör	Leende Glädje Minskad aggression Stress Psykosomatiska symtom

	Psykiatriska symtom Motivation
Vårdhundens effekter på kommunikation	Ökat samspel Verbal Icke-verbal
Upplevelser av vårdhund	Minskad smärtupplevelse

Vårdhundens fysiska hälsoeffekter

Hälsa, fysisk aktivitet och hormoner

De fysiska effekter av vårdhund som framkommit ur några artiklar var bland annat i Johnson, Meadows, Haubner, och Sevedges (2008) studie där deltagarna fått strålbehandling mot cancer. Under behandlingen hade vårdhunden suttit bredvid deltagarna i en soffa och blivit kramad, klappad, lekt och pratat med. Utifrån enkäter som deltagarna fått fylla i framkom att den upplevda hälsan förbättrades hos deltagarna efter att hunden varit närvarande vid behandlingen. Även Kovács, Kis, Rózsa och Rózsa (2004) som använde ILSS-skalan (the independent livingskills survey), fick ett positivt svar på att hälsan förbättrades på olika sätt. Deltagarna i studien hade schizofreni och fick ta ansvar om vårdhunden genom att mata, rasta och borsta den. Det gav bland annat deltagarna en ökad fysisk aktivitet vilket ledde till en bättre hälsa. Patienterna kände sig även mer avslappnade och fick ett positivt inre tillstånd vilket gjorde att patienterna kunde njuta av att vara med hunden, då ansvarets olika delar för hunden kom mer och mer naturligt för deltagarna. I ytterligare en studie som rörde en annan patientgrupp med schizofreni visade det sig att vårdhunden bidrog till ökad fysisk aktivitet. Patienterna deltog i interventioner som involverade vårdhund, uppmuntrades att klappa och leka med hunden vilket också ledde till att deltagarna rörde på sig mer än tidigare. Patienterna kände sig mer bekväma och trygga när vårdhunden deltog i behandling (Chu, Liu, Sun & Lin, 2009). Cole, Gawlinski och Kotlerman (2007) mätte hur avslappnade personerna var innan, under och efter interventionen, med hjälp av laboratorieprover studerades även olika fysiologiska effekter när deltagare med hjärtsjukdom träffade vårdhund i behandlingen. Dessa patienter fick besök av vårdhund och förare på sina rum i tolv minuter och under besöket fick patienten ha hunden i sängen samtidigt som patienten pratade med och klappade hunden. De effekter som uppmättes

var minskat systoliskt lungartärtryck, ökad pulmonaliskapillär genomströmning, minskad adrenalinnivå, noraderenalinivå och ångest.

Vårdhundens effekter på psykisk hälsa och humör

Leende, glädje och minskad aggression

Flera artiklar mäter effekter på patienters humör. I en studie gjord av Johnson et al. (2008) jämfördes olika behandlingsmetoder. Deltagarna delades in två grupper där en behandlingsgrupp hade djur assisterad terapi (animal-assisted therapy, AAT), den andra behandlingsgruppen fick träffa en terapeut och den tredje behandlingsgruppen fick läsa en bok. Här visade det sig utifrån enkäter att det inte var någon skillnad i humöret mellan de olika behandlingsgrupperna som deltog. Däremot visade fyra andra studier någon form av positiv förändring i humöret utifrån deras observation, enkäter och ansiktsskala (Chu et al., 2009; Kumasaka, Masu, Kataoka & Numao, 2012; LaFrance, Garcia, & Labreche, 2007; Silva, Correia, Lima, Magalhães & de Sousa, 2011). Chu et al. (2009) & Silva et al. (2011) beskrev positiva förändringar utifrån observationer och enkätsvar när patienter träffade vårdhund för att klappa och leka med den. Observationerna visade förändring i humöret på så vis att patienterna log signifikant mer under interventionerna. I Silva et al. (2011) studie, med en autistisk deltagare, observerades det att deltagarens aggressiva utbrott blev kortvarigare när vårdhunden närvarade. Dock skedde utbrotten lika ofta som när vårdhunden var frånvarande. Kumasaka et al. (2012) skrev uttryckligen att humöret förbättrades positivt hos äldre som deltog i behandling med vårdhund. Deltagarna fick fri tillgång till att umgås med hundar, katter och kaniner, som alla var tränade för ändamålet. Det bidrog till att deltagarna blev gladare och kände sig mer hemma, detta mättes genom ansiktsskala, som är en skala med ansiktsuttryck som används när deltagarna uppfattar vas-skalan för svår att förstå. Glädje som positiv förändring, kan även ses i studien av LaFrance et al. (2007). Där observerades det att patienten med afasi, visade mer glädje under promenaderna från behandling tillbaka till rummet på avdelningen när vårdhunden var med, jämfört då patienten endast följdes av terapeuten.

Stress, psykosomatiska - och psykiatriska symtom

I en studie av González-Ramírez, Ortiz-Jiméne och Landero-Hernández (2013) så visades det utifrån svaren från enkäter att stress och psykosomatiska symtom minskade i både

behandlingsgrupp och kontrollgrupp, där en grupp fick AAT och kognitiv beteende terapi (KBT) medan den andra behandlingsgruppen endast fick KBT på psykiatrisk avdelning. I studien användes hunden som ett redskap genom att patienterna i början av interventionsperioden fokuserade på hunden och dess andning för att kunna slappna av. Senare i interventionen övergick det till att patienterna skulle klappa hunden samtidigt som de blev instruerade i avslappning av terapeuten. I slutet av interventionsperioden fick patienterna öva på att identifiera sig själva med hundens olika uttryck, för att uppmärksamma och diskutera sina egna tankar som uppkom vid stress. Detta gjorde att patienternas stress minskade och de kunde hantera den lättare när den uppstod. Chu et al. (2009) såg i sina enkätsvar att vårdhund hade en positiv effekt på de psykiatriska symtomen hos deltagare med schizofreni, de fick fram att vårdhunden minskade stressen och ökade patienternas allmänna välbefinnande. Patienterna fick under interventionerna med vårdhunden klappa, leka och umgås med hunden. Det visade sig att patienterna kände sig mer bekväma att delta i behandlingar med vårdhund än vad de gjort vid traditionella behandlingar. Även Macauley (2006) såg i sin studie som innefattade svar från enkäter, där effekter av AAT och traditionell terapi jämfördes före, under och efter behandling hos patienterna med afasi, efter en vänstersidig stroke. Det framkom att närvaro av vårdhunden sänkte patienternas stressnivåer.

Motivation

González-Ramírez et al. (2013) redovisade i sin studie att de patienter med psykiatriska symtom som deltog i behandling med AAT tillsammans KBT hade större motivation att fullfölja behandlingen jämfört med kontrollgruppen som endast blev behandlade med KBT. Detta visade sig genom att bortfallet var mycket lägre i AAT behandlingsgruppen än i kontrollgruppen. Vid AAT behandlingen övergick terapeuten successivt mer och mer till att skapa en diskussion kring patientens behov. Kumasaka et al. (2012) såg att om det fanns ett intresse för djur blev de äldre patienterna vid en palliativ enhet mer motiverade till att fullfölja behandling, urvalskriterierna var att patienter som var rädda för hundar uteslöts helt från behandling med vårdhund. Patienter som hade ett intresse för djur kände sig mer hemmastadda och patienter ansåg att djuren kunde vara goda lyssnare. Vårdhunden skapade en lättare atmosfär och att det

var för patienterna roligt att delta i rehabilitering när vårdhunden var med. Jämfört med andra interventioner gav vårdhunden motivation i behandling (Macauley, 2006).

Vårdhundens effekter på kommunikation

Ökat samspel, verbal och icke-verbal

Tre artiklar diskuterar kommunikationen mellan patienter och andra i deras omgivning. I en studie av Kovács, et al. (2004) visade de sig att de sociala färdigheterna hos patienterna med schizofreni förbättrats avsevärt. Terapeuten använde vårdhunden för att öka den sociala interaktionen mellan patienterna. Interventionerna började med att hunden fick vandra runt och uttrycka sin tillgivenhet till patienterna, detta för att de skulle känna sig trygga med hunden. Sedan gick terapeuten över till att arbeta med mer komplexa övningar med patienterna samtidigt som hunden deltog. De komplexa övningarna krävde även att patienterna behövde samarbeta med varandra och hunden för att kunna slutföra dem. Chu et al. (2009) beskriver i sin artikel att det framkom, utifrån enkätsvaren, att samspelet mellan patienter på en psykiatrisk avdelning ökade när vårdhund användes i interventionen. Även Chu et al. inledde interventionerna med att låta patienterna bekanta sig med hunden. När patienterna fick klappa, röra och leka med hunden ökade deras vilja att uttrycka sina känslor och tankar. Genom observation av en patient med afasi, visade det sig att den verbala- och ickeverbala kommunikationen ökade till personalen, när en vårdhund var närvarande vid promenad från logopeden tillbaka till avdelningen (LaFrance et al, 2007).

Upplevelser av vårdhund

Minskad smärtupplevelse

I en kvalitativ artikel (Engelman, 2013) visades, via narrativ intervju, att patienter (N=19) inom den palliativa vården upplevde minskad smärta när de deltog i AAT. Dessa patienter var remitterade av sin psykolog att delta i AAT för att få hjälp med smärtlindring. Patienterna uttryckte att delta i interventioner med AAT har fått dem att slappna av mer, att smärtan hade minskat och att de hade upplevt mindre obehag. Patienterna upplevde heller inte några negativa känslor efter att ha umgåtts med vårdhund. Under interventioner med vårdhund fick patienterna möjlighet till stresshantering genom att fokusera på hunden och ventilera sina tankar om stress medan de klappade hunden. Hunden kunde antingen bara vara hos patienterna eller komma

riktigt nära och hoppa upp i sängen, för att kela med patienten. Enligt författaren till studien tillkom också ett oväntat resultat, nämligen att personalen upplevde mindre stress. Personalen menade att vårdhunden bidrog till mindre stress eftersom hunden gav dem en anledning till paus i sitt annars så allvarliga arbete. Det visade sig även att personalen fick bättre kontakt med patienterna när det fanns ett gemensamt samtalsämne - hunden. Både personal och patienter uttryckte att det fanns positiva upplevelser med vårdhund.

Diskussion

Denna litteraturstudie har beskrivit upplevelser och effekter hos patienter av att använda vårdhund i sin rehabilitering. Inledningsvis kommer resultaten att diskuteras utifrån ett arbetsterapeutiskt perspektiv och därefter metoddiskussion innehållande de olika stegen i metodens tillämpning.

Resultatdiskussion

Resultatet delades upp i två delar, upplevelser och effekter för att ge en tydlig överblick, detta redovisas i en tabell. I tabellen delades effekter och upplevelser upp i domäner och kategorier som presenterades i löpande text. Upplevelserna presenterades i en egen domän, då dessa kommer från en kvalitativ intervju.

Vårdhunden påverkar patienter på olika sätt utifrån effekter och upplevelser. De granskade studierna har varit från olika länder, vilket ger en mer varierande bild som visar hur det kan se ut på olika platser i världen. Det visade sig att länderna hade liknande tankar om att använda hund i vården, att hunden kan påverka patienterna på olika sätt både psykiskt och fysiskt. I de granskade studierna framkom det inte några negativa resultat, detta kan bero på att patienterna i studierna var noga utvalda för att kunna delta. Studierna tog hänsyn till att en del patienter har allergi, fobi och rädsla för hundar. I studien från Japan ansåg Kumasaka et al. (2012) att behandling med hund inte vara relevant för dessa individer. Khan & Farrag (2000) menar att det är viktigt att tänka på att vårdhund inte passar alla patienter av olika anledning, vilket alltid bör tas i beaktande innan behandling med vårdhund ges.

I Sverige är vårdhund inte lika etablerat inom vården som i en del andra länder, vilket kan vara orsaken till att det saknas artiklar från Sverige i resultatet i denna studie. Däremot berör artiklarna i denna studies resultat vissa områden som är vanliga i Sverige, som bland annat äldrevård och afasi (Kumasaka et al., 2012; LaFrance, Garcia & Labreche, 2007; Macauley, 2006). Detta kan styrka användandet av vårdhund i Sverige, då det används på ett effektivt sätt i andra länder inom de vårdområden som även finns i Sverige.

Patienters upplevelser och effekter av vårdhund

I studien där upplevelser studerades hos inneliggande patienter, fann forskarna att vårdhunden hade en påverkande faktor på upplevelsen av smärta (Engelman, 2013). Detta visar att det finns en möjlighet att vårdhunden kan ha en påverkande faktor då det gäller patienters upplevelser. Hunden kan få patienterna att för stunden glömma och byta fokus, från det negativa i vardagen till något annat. Denna litteraturstudie innefattar endast en kvalitativ artikel som beskriver upplevelser, vilket kan ses som bristande resultat för en helhetsbild samt att den bara omfattar upplevelser av smärta. Detta gör med andra ord att det blir svårt att dra några slutsatser om vårdhundens påverkan på upplevelser hos patienterna.

De kvantitativa studierna fokuserade på effekter hos patienterna, både fysiska och psykiska. Positiva effekter av vårdhund i olika interventioner återfanns i de flesta studierna, däremot visade två studier att ingen skillnad fanns i användandet av vårdhund jämfört med traditionell behandling. Deltagarna i dessa studier, som träffade vårdhund i behandling, säger sig ändå ha positiva intryck av rehabiliteringen (Chu et al., 2009; Johnson et al., 2008). Att forskarna i dessa studier inte såg någon skillnad mellan de olika behandlingarna kan bero på att det kan vara svårt att fånga upp alla effekter som en vårdhund kan ge.

Johnson et al. (2008) och Odendaal (2000) jämförde båda behandlingsformerna bokläsning och vårdhund men kom fram till olika resultat. Johnson et al. (2008) fann ingen skillnad mellan behandlingsformerna medan Odendaal (2000) såg en signifikant skillnad. Beroende på inom vilka områden effekter mättes i studierna (humör eller avslappning) framkom olika resultat, trots att likartade interventioner gavs till deltagarna i de olika studierna. Skillnaderna i resultat kan bland annat bero på vilka som deltagit i studien, olika människor kan ge olika resultat.

Studierna använde sig också av olika metoder, där Johnson et al. (2008) använde sig av enkäter och Odendaal (2000) mätte skillnader i blodtryck och hormonnivåer. Dock upptäckte Johnson et al. (2008) att deltagarna som träffat vårdhund hade en mer positiv erfarenhet av interventionen än bokläsningsdeltagarna.

De studier som visade på en positiv förändring när patienterna fick behandling med vårdhund handlade om humör, kommunikation, fysiska och psykiska effekter. Att vårdhunden kan förbättra dessa effekter och motivera patienter i behandling gör att hunden agerar som en katalysator, vilket Ernst (2012) menar är målet med vårdhund och detta kunde även ses i studien av González-Ramírez et al. (2013). I González-Ramírez et al. studie fanns en signifikant skillnad i bortfallet mellan behandlingsgruppen med AAT tillsammans med KBT jämfört med kontrollgruppen som endast fick KBT, då deltagarna som träffade vårdhund hade en större motivation att fullfölja behandlingen.

Att ha med vårdhunden i rehabilitering visade sig i den analyserade studierna ha flera positiva effekter på de patienter som deltog. När patienter fick ta hand om hunden och känna ansvar över den, bidrog det till att patienterna mådde bättre och kunde känna ett inre tillstånd av lugn. Detta lyfter bland annat Kovács et al. (2004) i sin studie samt Höök (2010b) och Fine (2000) i sin litteratur. Att använda sig av vårdhund under behandling kan vara en viktig faktor för att öka välbefinnandet hos patienterna.

Vårdhund i rehabilitering och inom arbetsterapi

Höök (2010a) nämner att vårdhund i behandling involverar hela vårdteamet runt patienten och inte bara patient, hund och förare. Detta kan göra att även personalen kan dra nytta av en hund i teamet, vilket Engelman (2013) tar upp i sin studie. Detta kan användas som ett argument till införandet av vårdhund i vården. En profession som skulle kunna dra nytta av vårdhund i rehabilitering är arbetsterapeuten. Arbetsterapeuten tillsammans med en vårdhund skulle kunna bli ett bra team, då hundens effekter är de samma som arbetsterapeuten försöker skapa i kontakt med patienten, en arbetsallians. Ett teamarbete anser vi skulle kunna följa exempelvis PEO-modellen. Hunden kan genom sin påverkan möjliggöra i modellens olika komponenter, det vill säga i *aktivitet*, i *miljön* och hos *personen*. I *aktiviteten* kan hunden påverka genom att stimulera

till ökad fysisk aktivitet hos patienterna, hunden kan även medföra att aktiviteterna känns roligare att utföra. *Miljön* kan bli mer avslappnad för deltagarna och det kan leda till att de känner sig tryggare med hundens närvaro under interventionerna. Hunden möjliggör interventioner i *miljöns* olika delar. Vårdhunden kan gå till patienten istället för att patienten behöver förflytta sig dit hunden befinner sig. Det kan vara i patientens rum, säng eller i en annan miljö där patienten känner sig trygg. *Personen* kan påverkas på många sätt av hunden, bland annat öka motivationen vilket kan göra att patienten får en annan sinnesstämning. Om motivationen ökar kan patienterna bli mer mottagliga för den intervention som ges. Vi anser att rehabiliteringen kan underlättas om arbetsterapeuten använder vårdhund i arbete genom att fokus flyttas ifrån träning till hunden, trots att rehabilitering ändå sker.

Resultatet relaterat till studiens syfte

När det gäller patienters upplevelser av vårdhund kunde endast en kvalitativ studie hittas och den gällde inom området palliativ vård. För att resultatet i vår studie avseende patienters upplevelser skulle vara överförbart skulle studier inom flera områden behöva finnas med. Därför anser vi att studiens syfte bara delvis kunnat uppnås. När det däremot gäller effekter som vårdhunden genererat, har vi funnit att den har visat sig ge en positiv förändring hos patienter. Detta gör att vi anser att vårdhunden kan göra en positiv skillnad för patienter inom flera olika områden i vården och skulle kunna generaliserats.

Metoddiskussion

Till denna litteraturstudie användes Forsberg och Wengströms (2008) metod. De beskriver tillvägagångssättet i processen på ett tydligt och strukturerat sätt, som är lämpligt för studenter som genomför sitt självständiga examensarbete. Deras beskrivning av litteraturstudie är anpassad för ämnen som berör vården.

Databassökning gjordes med engelska ord för att få ett större urval, i och med det uteslöts artiklar som är skrivna på svenska. Att någon värdefull artikel skulle ha missats på grund av det anses som liten då vårdhund är en relativt ny företeelse i Sverige. Bibliotekarie användes som stöd för vilka databaser som skulle genomsökas och hur sökordskombinationer skulle utformas i de olika databaserna. Trots detta genererades flera dubletter som fick väljas bort. Vid

genomgång av titlarna, som framkom efter sökningarna, fanns en risk att eventuella relevanta artiklar kan ha missats. Det kan ha hänt genom att titeln på artiklarna inte svarat mot syftet, medan innehållet i sig kan ha varit relevant för ämnet. Begränsningen till endast de databaser som användes kan ses som en svaghet i resultatet.

Artiklarna bedömdes hålla olika kvalitetsnivåer utifrån författarnas gemensamma uppfattningar om de uppfyllde kvalitetskriterierna eller inte. Författarnas tolkning av kvalitetskriterierna kan ha påverkat vilka artiklar som blev uteslutna till resultatet. Nivåerna för kvaliteten på artiklarna valdes utifrån rekommendationer för att kunna utesluta artiklar med låg kvalitet. Även författarnas bristande erfarenhet i hur en litteraturstudie går till, kan ha påverkat studiens resultat, då kunskaper om metoden förvärvats under studiens gång.

Att vårdhund är relativt nytt i vården har gjort det svårt att hitta många artiklar som berör syftet. I och med det valdes både kvalitativa och kvantitativa studier, varav endast en var kvalitativ. För att kunna kombinera studier som använt olika metoder användes realistisk metod. Trots detta bör det hållas i åtanke att artiklarna med kvalitativa och kvantitativa metoder innehåller olika mätmetoder. Det kan göra att resultatet blir svårt att tolka när en sammanvägning av artiklarna ska göras, vilket kan påverka resultatet eftersom det blir en tolkning från författarna.

Tabeller gjordes för att lättare kunna redovisa hur databassökningen har gått till, samt att läsaren enkelt ska kunna gå tillbaka till dem vid eventuella funderingar i texten. Sökningar som inte fann några artiklar uteslöts från tabellen då de inte ansågs relevanta för läsaren. Även en tabell gjordes för de artiklar som valdes till resultatet efter kvalitetsgranskningen. Denna tabell låg till grund för analys och tolkning till resultat. I resultatet gjordes en tabell över vilka domäner och kategorier som var återkommande i de olika studierna som granskades. Denna tabell ger en överskådlig bild, hur resultatet har byggts upp. Att använda sig av domäner och kategorier kan ge läsaren struktur i texten och en tydlig röd tråd i resultatet.

Slutsatser

Denna studie hade som syfte att beskriva upplevelser och effekter hos patienter av att använda vårdhund i sin rehabilitering. Genom att göra en litteraturstudie har resultatet visat att de

effekter och upplevelser som vårdhunden ger, har varit positiva för patienterna. Detta gör att vi anser att rehabilitering med vårdhund tillsammans med en arbetsterapeut är något som borde vara en självklar del i den svenska vården. Då vårdhunden kan underlätta inom vården i olika sammanhang, både för patienter och personal som till exempel i äldreomsorgen. Vi har också sett att hundens närvaro kan ge de effekter som arbetsterapeuten bör uppnå vid behandling, vilket gör att vårdhunden skulle kunna underlätta alliansskapande mellan patienten och arbetsterapeut samt motivera till att patienten vill fullfölja sin behandling och träning. Detta visar att arbetsterapeuter och vårdhund skulle kunna vara ett bra team, trots de begränsningar hunden kan utgöra vad gäller zoonoser, allergi, rädsla och andra kulturers synsätt på hunden.

Denna litteraturstudie bidrar till att ge en ökad förståelse för vilka effekter och i viss mån upplevelser patienter får vid rehabilitering när vårdhund deltar men även att kunna använda vårdhund som ett alternativt inom arbetsterapi. Det skulle vara intressant ur ett arbetsterapeutiskt perspektiv om fler studier gjordes om upplevelser och effekter av att en vårdhund och en arbetsterapeut arbetar tillsammans i ett team.

Referenser

* = vetenskapliga artiklar i resultatet.

Barba, B.E. (1995). The positive influence of animals: animal-assisted therapy in acute care. *Clinical Nurse Specialist*, 9, 199-202.

Backman, J. (2008). *Rapporter och uppsatser*. (2., uppdaterade [och utök.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Beck-Friis, B., Strang, P., & Beck-Friis, A. (2007). *Hundens betydelse i vården: erfarenheter och praktiska råd*. (1. uppl.) Stockholm: Gothia.

Berry, A., Borgi, M., Terranova, L., Chiarotti, F., Alleva, E., & Cirulli, F. (2012). Developing effective animal-assisted intervention programs involving visiting dogs for institutionalized geriatric patients: a pilot study. *Psychogeriatrics*, 12(3), 143-150. doi:10.1111/j.1479-8301.2011.00393.

Borg, J. (red.) (2006). *Rehabiliteringsmedicin: [teori och praktik]*. Lund: Studentlitteratur.

*Chu, C.I., Liu, C.Y., Sun, C.T., & Lin, J. (2009). The effect of animal-assisted activity on inpatients with schizophrenia. *Journal of Psychosocial Nursing*, 47(12), 42-48. doi:10.3928/02793695-20091103-96

*Cole, K., Gawlinski, A., Steers, N., & Kotlerman, J. (2007). Animal-assisted therapy in patients hospitalized with heart failure. *American Journal of Critical Care*, 16(6), 575-585. doi:<http://dx.doi.org/10.3928/02793695-20091103-96><http://dx.doi.org/10.3928/02793695-20091103-96>

David, G. (2001). Pet-assisted therapy in the nursing home setting: potential for zoonosis. *American Journal of Infection Control*, 29(3), 178-186. doi:10.1067/mic.2001.115873

Dawn, M. (2013). The science behind animal-assisted therapy. *Current Pain and Headache Reports*, 1-8. doi:10.1007/s11916-013-0322-2

Dubouloz, C. J., Egan, M., Vallerand, J., & Von Zweck, C. (1999). Occupational therapists' perceptions of evidence-based practice. *American Journal of Occupational Therapy*, 53, 445-453.

Eklund, M., Gunnarsson, B., & Leufstadius, C. (red.) (2010). *Aktivitet & relation: mål och medel inom psykosocial rehabilitering*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

*Engelman, S.R. (2013). Palliative care and use of animal assisted therapy. *OMEGA*, 67(1-2), 63-67. doi:<http://dx.doi.org/10.2190/OM.67.1-2><http://dx.doi.org/10.2190/OM.67.1-2.g>

- Erlandsson, L., & Persson, D. (2014). *ValMo-modellen: ett redskap för aktivitetsbaserad arbetsterapi*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Ernst, L. (2012). Animal-assisted therapy: using animals to promote healing. *Nursing*, 42(10), 54–58 doi:10.1097/01.
- Fine, A.H. (red.) (2000). *Handbook on animal-assisted therapy: theoretical foundations and guidelines for practice*. San Diego, Calif.: Academic Press.
- Finlayson, M. (2013). Muriel driver memorial lecture 2013: embracing our role as change agents. *Canadian Journal of Occupational Therapy*, 80(4), 205-214. doi:10.1177/0008417413499505
- Fisher, A.G. (2009). *Occupational therapy intervention process model: a model for planning and implementing top-down, client-centered, and occupation-based interventions*. Fort Collins, Colorado: Three Star Press
- Fisher, A.G. (1998). Uniting practice and theory in an occupational framework: 1998 Eleanor Clarke slagle lecture. *American Journal of Occupational Therapy*, 52(7), 509-21.
- Forsberg, C., & Wengström, Y. (2008). *Att göra systematiska litteraturstudier: värdering, analys och presentation av omvårdnadsforskning*. (2., [uppdaterade] utg.) Stockholm: Natur & Kultur.
- Fortmeier, S. & Thanning, G. (1998). *Sett med patientens ögon: arbetsterapi och rehabilitering som patientens egen verksamhet*. Lund: Studentlitteratur.
- Gammonley, J., & Yates, J. (1991). Pet projects: animal-assisted therapy innursing homes. *Journal of Gerontological Nursing*, 17(1), 12-15.
- Gill, S., Dunning, T., McKinnon, F., Cook, D., & Bourke, J. (2014). Understanding the experience of inpatient rehabilitation: insights into patient-centred care from patients and family members. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 28 (2), 264-72. doi:10.1111/scs.12055
- *González-Ramírez, M.T., Ortiz-Jiméne, A., & Landero-Hernández, R. (2013). Cognitive-behavioral therapy and animal-assisted therapy stress management for adults. *Alternative and Complementary Therapies*, 19(5), 270-275. doi:10.1089/act.2013.19505
- Handikappförbundet (u.å). *FN:s standardregler*. Hämtad 2015-01-16, från URL <http://www.hso.se/Global/Arbete%20och%20f%C3%B6rs%C3%B6rjning/Nationella%20handlingsplanen/FNs%20standardregler.pdf>
- Hocking C. (2001). Implementing occupation-based assessment. *American Journal of Occupational Therapy*, 55 (4), 463-9. doi: 0272-9490
- Holm, A., & Jansson, M. (2001). *Rehabilitering*. (2. uppl.) Stockholm: Liber.

- Höök, I. (2010a). *Hund för hälsa: vårdhundens ABC*. Vänge: Utomhuset Hälsohuset förlag.
- Höök, I. (2010b). *Hund på recept: den professionella vårdhunden*. (1. uppl.) Stockholm: Gothia.
- *Johnson, R., Meadows, R., Haubner, J., & Sevedge, K. (2008). Animal-assisted activity among patients with cancer: effects on mood, fatigue, self-perceived health, and sense of coherence. *Oncology Nursing Forum*, 35(2), 225-232. doi:10.1188/08.
- Jorgenson, J. (1997). Therapeutic use of companion animals in healthcare. *Journal of Nursing Scholarship*, 29(3), 249–54. doi:1547-5069
- Khan, M.A., & Farrag, N. (2000). Animal-assisted activity and infection control implications in a healthcare setting. *Journal of Hospital Infection*, 46(1), 4-11. doi:10.1053/jhin.2000.0785
- Kielhofner, G. (2008). *Model of human occupation: theory and application*. (4. ed.) Baltimore, MD: Lippincott Williams & Wilkins.
- Kongable, L.G., Buckwalter, K.C., & Stolley, J.M. (1989). The effects of pet therapy on the social behavior of institutionalized Alzheimer's clients. *Archives of Psychiatric Nursing*, 3, 191-198.
- *Kovács, Z., Kis, R., Rózsa, S., & Rózsa, L. (2004). Animal-assisted therapy for middle-aged schizophrenic patients living in a social institution. A pilot study. *Clinical Rehabilitation*, 18(5), 483-486. doi:10.1191/0269215504cr765oa
- *Kumasaka, T., Masu, H., Kataoka, M., & Numao, A. (2012). Changes in patient mood through animal-assisted activities in a palliative care unit. *International Medical Journal*, 19(4), 373- 377 doi:1341-2051
- *LaFrance, C., Garcia, L., & Labreche, J. (2007). The effect of a therapy dog on the communication skills of an adult with aphasia. *Journal of Communication Disorders*, 40(3), 215–224. doi:10.1016/j.jcomdis.2006.06.010
- Law, M., & Baum, C. (1998). Evidence-based occupational therapy. *Canadian Journal of Occupational Therapy*, 65, 131-1
- Law, M., Cooper, B.A., Strong, S., Stewart, D., Rigby, P., & Letts, L. (1996). The person environment occupation model: A transactive approach to occupational performance. *Canadian journal of Occupational Therapy*, 63(1), 9-23.
- Levine, G., Allen, K., Braun, L., Christian, H., Friedmann, E., Taubert, K., Thomas, S., Wells, D., & Lange, R. (2013). Pet ownership and cardiovascular Risk. *American Heart Association journal*, doi:10.1161/CIR.0b013e31829201e1
 Hämtad 2014-12-04 <http://circ.ahajournals.org/content/127/23/2353.full35>.

- Lundman, B., & Hällgren-Graneheim, U. (2008) Kvalitativ innehållsanalys. I Granskär, M. & Höglund-Nilsen, B. (Red.), *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård*. Lund: Studentlitteratur.
- *Macauley, B. (2006). Animal-assisted therapy for persons with aphasia: A pilot study. *Journal of Rehabilitation Research and Development*, 43(3), 357-366. doi:10.1682/JRRD.2005.01.0027
- Odendaal, J. (2000). Animal-assisted therapy: magic or medicine? *Journal of Psychosomatic Research*, 49, 275 - 280. doi:10.1016/S0022-3999(00)00183-5
- O’Haire, M. (2010). Companion animals and human health: Benefits, challenges, and the road ahead. *Journal of Veterinary Behavior*, 5, 226-234. doi:10.1016/j.jveb.2010.02.002
- Olsson, H., & Sörensen, S. (2012). *Forskningsprocessen kvalitativa och kvantitativa perspektiv*. Johanneshov: TPB.
- Parenti, L., Foreman, A., Meade, J., & Wirth, O. (2013). A revised taxonomy of assistance animals. *Journal of rehabilitation research and development*, 50(6), 745-756. doi:10.1682/JRRD.2012.11.0216
- Pawson, R., Greenhalgh, T., Harvey, G., & Walshe, K. (2005). Realist review – a new method of systematic review designed for complex policy interventions. *Journal of Health Services Research & Policy*, 10 (1), 21-34. doi:10.1258/1355819054308530
- SFS 2003:460. Lag om etikprövning av forskning som avser människor. Stockholm: Utbildningsdepartementet
- Socialstyrelsen. (u.å). *Rehabilitering och habilitering*. Hämtad 2015-01-16, från URL <http://www.socialstyrelsen.se/funktionshinder/rehabiliteringhabilitering>
- Socialstyrelsen. (2007). *Samordning av insatser för habilitering och rehabilitering*. Hämtad 2015-01-16, från URL <http://www.socialstyrelsen.se/sosfs/2007-10>
- *Silva, K., Correia, R., Lima, M., Magalhães, A., & de Sousa, L. (2011). Can dogs prime autistic children for therapy? evidence from a single case study. *The journal of alternative and complementary medicine*, 17(7), 655-659. doi:10.1089/acm.2010.0436
- Willman, A., Stoltz, P., & Bahtsevani, C. (2006). *Evidensbaserad omvårdnad: en bro mellan forskning och klinisk verksamhet*. (2., [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Wressle, E., Eeg-Olofsson, A.M., Marcusson, J., & Henriksson C. (2002). Improved client participation in the rehabilitation process using a client-centred goal formulation structure. *Journal of Rehabilitation Medicine*, 34 (1), 5-11. doi:10.1080/165019702317242640
- Yuhasz, S.C., & McAleer, J. (2009). Birth of a mission. *Journal of Rehabilitation Research & Development*, 46 (4), 9-14. doi:10.1682/JRRD.2009.01.0027

Resultat av litteratursökning.

(Nr= Nr i bilaga 2)

Databas	Sökord	Begränsningar	Träffar	Lästa abstrakt	Lästa artiklar	Kvalitets granskadea rtiklar	Artiklar till resultat
PubMed	animal assisted therapy AND rehabilitation AND (dog OR dogs)	10 years, abstract, englishlanguages	50	21	12	4	2 Nr:3, 10
Cinahl	dog assist AND (therapy OR rehabilitation) AND health care	peerreviewed, englishlanguages	84	36	16	6	5 Nr: 1, 2, 4, 5, 7
Cinahl	(pet therapy OR rehabilitation) AND (dog OR dogs)	peer reviewed, english languages, 10 years	180	19	6	0	0
AMED	animal assist therapy AND rehabilitation	academic journal (is peer reviewed paper),10 years	15	3	2	2	2 Nr: 8, 9
Psyc- INFO	animal assisted therapy AND rehabilitation AND (dog OR dogs)	peer reviewed, 10 years, english languages	21	6	3	1	1 Nr: 6
Totalt			350	85	39	13	10

Artikelöversikt

(N= antal deltagare.)

Nr	Författare Årtal Titel Land	Metod	Syfte	Deltagare	Resultat	Kvalitet
1	Författare: Chu, C.I., Liu, C.Y., Sun, C.T., & Lin, J. Årtal: 2009 Titel: The effect of animal-assisted activity on inpatients with schizophrenia Land: Taiwan	Randomiserad studie. Enkäter som mätte självupplevelse, självbestämmande, socialt stöd samt ökad/minskad psykiatriskt symtom. En gång i veckan under två månader. Lämplighetsurval. SPSS.	Utvärdera effekterna av djurassisterad aktivitet vad gäller självkänsla, kontroll över dagliga aktiviteter, och andra psykofysiologiska aspekter bland taiwanesiska patienter med schizofreni.	N=30 Två patientgrupper med 15 deltagare i varje grupp. Behandlingsgrupp samt kontrollgrupp på en psykiatrisk avdelning.	Signifikant skillnad: Ökad fysisk aktivitet, ökad självkänsla, ökad självbestämmande, minskat psykiatrisk- och emotionella symtom samt ökat samspel mellan patienterna. Ingen signifikant förbättring kunde påvisas vad det gällde socialt stöd och negativa psykiatriska symtom inom behandlingsgrupperna.	Hög (86%)
2	Författare: Cole, K., Gawlinski, A., Steers, N., & Kotlerman, J. Årtal: 2007 Titel: Animal assisted therapy in patents	Randomiserad studie. Blodprover. Studien pågick under sex månader. Lämplighetsurval. Laboratorieprover	Att avgöra om ett 12 minuters besök med en terapihund förbättrar hemodynamiska tillstånd, sänker neurohormonnivåer och minskar ångesttillstånd hos patienter med avancerad hjärtsvikt.	N=76 Hjärtsjukvårds enhet Tre patientgrupper med vardera tre behandlings tillfällen. En patientgrupp fick träffa vårdhund, den andra patientgruppen fick träffa en volontär och den tredje	Signifikant skillnad: Minskat systoliskt lungartärtryck, ökad pulmonaliskapillär genomströmning, minskad adrenalin- och noraderenalinivå samt minskad ångest.	Hög (94%)

	hospitalized with heart failur Land: USA	STAI (The Spielberger State-Trait Anxiety Inventory)		patientgruppen fick sedvanlig vård.		
3	Författare: Engelman, S.R. Årtal: 2013 Titel: Palliative care and use of animal assisted therapy Land: USA	Narrativ intervju & Observationer. Studien pågick under ett år med olika inneliggande patienter avdelning för palliativ vård. Lämplighetsurval. Narrativ analys.	Att observera effekterna av djur assisterad terapi hos patienter med olika smärtnivåer inom både slutet och öppen palliativ vård.	N=19 Palliativ vård.	Signifikant skillnad: Minskad smärtupplevelse hos patienterna samt minskad stress hos personalen. Förbättradrelation mellan patienter och personal.	Medel (71%)
4	Författare: González-Ramírez, M-T., Ortiz-Jiméne, A., &Landro-Hernández, R. Årtal: 2013 Titel: Cognitive-behavioral therapy and animal-assisted therapy stress management for adults Land: Mexico	Enkäter som mätte när och hur ofta stress uppkom samt somatiska symtom . Fem behandlingstillfällen. Lämplighetsurval. PSS (Perceived Stress Scale). VAS-skalan. PHQ(The Patient Health Questionnaire).	Lära sig hur effektivt traditionellKBT är jämfört med AAT tillsammans med KBT.	N=12 Totalt 30 deltagare deltog vid start. Deltagare som slutförde studien var nio stycken i AAT tillsammans med KBT och tre stycken i traditionell KBT. Psykiatrisk avdelning.	Signifikant skillnad: Minskad stress och somatiska symptom hos båda patientgrupperna. Tendens: Större antal deltagare fullföljde behandling i AAT tillsammans med KBT än jämfört med de som fick traditionell KBT.	Hög (81%)
5	Författare: Johnson, R., Meadows, R., Haubner, J., &Sevedge, K. Årtal:	Pretest/post-test studie POMS (Profile of Mood States)	Att identifiera i vilken utsträckning djur assisterad terapi påverkar humör, självupplevd hälsa och känsla av	N=30 Vuxna patienter som genomgår strålbehandling.	Signifikant skillnad: Ökad självskattad hälsa hos patienterna med AAT.	Hög (87%)

	<p>2008</p> <p>Titel: Animal-assisted activity among patients with cancer: Effects on mood, fatigue, self-perceived health, and sense of coherence</p> <p>Land: USA</p>	<p>Frågeformulär om självupplevd hälsa, mätter fysisk och emotionell hälsa.</p> <p>OTLQ (Orientation to Life Questionnaire) mätte meningsfullhet, hanterbarhet och begriplighet.</p> <p>Avslutande frågeformulär som utvärderade behandlingen och hur den ska ges till kommande patienter.</p> <p>Under fyra veckor behandlades en grupp med AAT vid tolv tillfällen. En andra grupp träffade terapeut vid tolv tillfällen och en tredje grupp läste bok/böcker.</p> <p>Slumpmässigturval</p> <p>Wilcoxon test</p>	<p>sammanhang bland patienter som genomgår strålbehandling för cancer.</p>		<p>Ingen skillnad i humör eller känsla av sammanhang mellan de tre grupperna.</p> <p>Tendens: positiva upplevelser i gruppen som fick behandling med vårdhund.</p>	
6	<p>Författare: Kovács, Z., Kis, R., Rózsa, S., & Rózsa, L.</p> <p>Årtal: 2004</p> <p>Titel: Animal-assisted therapy for middle-aged Schizophrenic patients living in a social institution. A pilot study</p>	<p>ILSS- skala (The Independent LivingSkills Survey)</p> <p>Nio månader med veckovis behandling med AAT i 50 minuter.</p> <p>Slumpmässigt urval efter inklusionskriterier</p> <p>T-test</p>	<p>Avgöra om djur assisterad terapi är effektivt vid rehabilitering av medelålders patienter med schizofreni som bor på institution.</p>	<p>N=7 (varav fyra kvinnor och tre män)</p> <p>Medelåldern på deltagarna: 43,6 år.</p> <p>Gruppboende.</p>	<p>Signifikant skillnad: Förbättrade sociala färdigheter, ökade hushållsaktiviteter och ökad hälsa.</p> <p>Tendens: Vardagsaktiviteterna ökade.</p>	<p>Medel (75%)</p>

	Land: Ungern					
7	Författare: Kumasaka, T., Masu, H., Kataoka, M., & Numao, A. Årtal: 2012 Titel: Changes in Patient Mood through Animal-Assisted Activities in a Palliative Care Unit Land: Japan	Ansiktsskala mätte humör. Studien genomfördes under två år och varje träff var en gång i månaden i 30 minuter. Bekvämlighetsurval SPSS	Genom djur assisterad aktivitet se om en förbättrad livskvalitet kan uppnås på äldreboende.	N=20 (varav nio män elva kvinnor) Palliativa enheter.	Signifikant skillnad: Förbättrat humör hos patienter. Tendens: Intresse för djur.	Medel (75%)
8	Författare: LaFrance, C., Garcia, L., & Labreche, J. Årtal: 2007 Titel: The effect of a therapy dog on the communication skills of an adult with aphasia Land: Kanada	Fallstudie medobservation. Behandlingstillfälle var varje fredag under elva veckor. Under de två första veckorna fick patienten gå ensam från behandling. De två följande veckorna följde endast hundföraren (utan hund) med patient från behandling. De följande fyra veckorna följde vårdhund och förare patienten från behandling. De två sista veckorna fick patienten gå ensam tillbaka till avdelningen. Lämplighetsurval Deskriptiv analys	Studera effekterna hos en man med afasi som fick sällskap av en vårdhund vid promenader tillbaka till avdelningen.	N=1 Man, 61 år med nedsatt social verbal och social icke verbal kommunikations förmåga. Rehabiliteringscenter.	Signifikant skillnad: markant ökning av verbalt- och ickeverbalt- beteende. Tendens: ökad glädje och välbefinnande.	Medel (77%)

9	<p>Författare: Macauley, B. Årtal: 2006 Titel: Animal-assisted therapy for persons with aphasia: A pilot study Land: USA</p>	<p>Enkäter som mätte motivation och attityd till terapi.</p> <p>Tolv veckor traditionell terapisamt tolv veckor med AAT kombinerat med traditionell terapi. Behandlingstillfällena varade i 30 minuter.</p> <p>Lämplighetsurval efter poäng i WAB(Western AphasiaBattery).</p> <p>SPSS</p>	<p>Undersöka skillnader i effekterna mellan tal- och språk behandling tillsammans med AAT för patienter med afasi jämfört med enbart traditionell tal- och språkbehandling.</p>	<p>N=3 Män med afasi på grund av vänstersidig stroke.</p> <p>Tal- och hörcentral.</p>	<p>Signifikant skillnad: Förbättrat aktivt lärande och möjligheter att behålla nya färdigheter.</p> <p>Tendens: Ökad motivation, tillfredsställelse samt minskad stress och lättare atmosfär i behandlingsrummet.</p>	<p>Hög (82%)</p>
10	<p>Författare: Silva, K., Correia, R., Lima, M., Magalhães, A., & de Sousa, L. Årtal: 2011 Titel: Can Dogs Prime Autistic Children for Therapy? Evidence from a Single Case Study Land: Portugal</p>	<p>Experimentell fallstudie Observation.</p> <p>Stickprovs urval</p> <p>Statistisk analys, SPSS.</p>	<p>Förklara effekterna av en närvarandeterapi hund hos en pojke som är diagnostiserad med autism.</p>	<p>N=1 Tolvårig pojke med autistisk störning.</p>	<p>Signifikant skillnad: Tidsintervall med aggressivitet minskade och visuell kontakt samt glädje ökade vid behandling med terapi hund.</p> <p>Tendenser: Pojken log mer.</p>	<p>Hög (82%)</p>

Bilaga 3

Granskningsmall Kvalitativa artiklar

Beskrivning av studien ex. metodval:

.....
.....

Finns det ett tydligt syfte: JA NEJ EJ AKTUELLT

Patientkaraktäristiska Antal:
 Ålder:
 Man/kvinna:

Är kontexten presenterad: JA NEJ EJ AKTUELL

Etiskt resonemang? JA NEJ EJ AKTUELLT

Urval

Relevant JA NEJ EJ AKTUELLT

Strategiskt? JA NEJ EJ AKTUELLT

Metod för

Urvalsförförande? JA NEJ EJ AKTUELLT

Datainsamling tydligt beskriven? JA NEJ EJ AKTUELLT

Analys tydligt beskriven? JA NEJ EJ AKTUELLT

Giltighet

Kommentar:

.....
.....
.....

Modifierat kvalitetsbedömningsprotokoll för kvantitativa studier efter Willman et al (2006).